

aandelige Gode bliver begravet, end det gaar an for den, som kun har dette aandelige Mund at komme frem ved. Overfor de stærke Hørelser, som man kan sige i vor Tid gaa igjennem hele den civiliserede Verden, og overfor den stærke Bevægelse, der overalt har bragt Arbejderne til at se paa deres egne Vilkaar, paa deres politiske Stilling og paa deres nationaløkonomiske Forhold i det Hele, er der ingen Magt saa mægtig som en god og udmærket Oplysning, og derfor kan Ingen falde sig en Ven af Oplysningen, det være sig nu Statskolevenner eller Friskolevenner, naar han vil skyde disse Mange tilside og sige: Naar blot vi, som have Noget, faae Noget, maa de undvære, som ikke have Noget; en saadan Betragtning kan ikke være tilstede hos Oplysningens Venner. Jeg tror derfor, at Friskolevennerne, hvad Maalet angaar, ville være enige med mig i, at Oplysningen maa omfatte Alle. — Der er endnu et Hovedpunkt, hvori jeg tror at kunne være fuldstændig enig med Friskolevennerne, og det er nemlig i følgende. For at en frugtbar Undervisning kan finde Sted i vore Skoler, maa nemlig Skolen og Hjemmet komme til at omfatte hinanden med varm og levende Interesse; Lærere og Lærere maa komme til velvillig at rætte hinanden Haanden og at hjælpe hinanden i den Gjerning, de have at udføre. Hvad jeg derimod ikke er saa ganske enig med dem om, er med Hensyn til det Spørgsmaal, hvorfra Betingelsen for en frugtbar Undervisning skal komme. Friskolens Venner have udtalt, at det væsentlig og bedst kunde ske i Friskolen, som de have kaldt den. Da jeg igaar havde Ordet, udtalte jeg, at det Samme kunde komme frem i Statskolen, og i den Henseende glædede det mig at høre, at det ærede Medlem for Præstø Amts 5te Valgkreds (Bjosten) udtalte, at ogsaa han troede, at Betingelserne for en frugtbar og god Undervisning kunde fremkomme i Statskolen. Jeg tror, at den ligesaa godt kan komme tilstede i Statskolen som i Friskolen, og kan den det, er der i alt Fald i to Henseender ingen Forskjel imellem dem. Man skal hente Lærere til Statskolen og til Friskolen fra den samme Kilde, og hvis de økonomiske Vilkaar for begge Skoler ere ens, er der ingen fornødig Grund til at mene, at de mest udmærkede Mænd hellere skulde søge til Friskolen end til Statskolen eller omvendt. Hvis de fortrinsvis søge til den ene eller til den anden af dem, vil dette hovedsagelig ligge i, at de økonomiske Vilkaar, hvori Skolerne ville stille Lærerne, ere forskellige, idet de dygtigste Mænd ville søge hen til de bedste Pladser. Derimod er der eet Punkt, som jeg tror bedst vil kunne komme tilstede i Statskolen, og det er det, at den tager Alle med. Jeg vil erindre Friskolevennerne om, at hvad der gjør Friskolen saa kjær for dem, og saa at sige gjør den til deres Elskede, det er det, at Mænd, som have de samme — maaske noget eiendommelige — Anskuelser, kunne slutte sig

sammen, kunne faae Skolen indrettet efter deres Hoved og kunne faae til Lærer en Mand, der fuldstændig samstemmer med deres religiøse og nationale Opfattelse; men jeg haaber, at Friskolevennerne ville se, at denne Herlighed falder bort, naar Friskolen bliver almindelig, da gaar Glandfen af den. Naar Friskolerne skulle modtage noget som helst Bidrag, naar de maa taale Tilsyn og aabne Døren for Alle, vil man ikke længere faae Skoler akkurat efter sin Mund og sin Smag. Det vil blive meget vanskeligt i Friskolen at lade Døren staa aaben for Alle og Enhver; man vil blive nødt til at sætte Skolepengene høiere og høiere, efterhvert Lærerkraftens Antal bliver større og større; der vil snart komme andre Ubegneligheder; og i en saadan Friskole vil man ikke kunne regne paa, at Nationalfølelse eller almindelig Humanitetsfølelse eller enten kristelige Følelser i nogen væsentlig Grad ville gøre sig mere gjældende end i alle andre Skoler, vel at mærke, naar ikke Friskolen, saaledes som nu, indskrænker sig til enkelte opvakte Fjolk, men omfatter Folket i sin Helhed, idet man har gjort Friskolen til den egentlige Hovedskole. Hvis der skal være Lighed og Udgang for Alle til at komme i Friskolene, maa man finde sig i saadanne Indskrænkninger i dem, at de virkelig ikke blive til Andet end frie Statskoler, hvad man ogsaa nok kan naae ad en anden Vej, nemlig ved at gjøre de nuværende Statskoler saa frie, som det paa nogen Maade er muligt. Jeg har ikke villet tilbageholde disse Betragtninger overfor Friskolevennerne. Jeg har fremsat dem, for at klare, ikke alene hvad vi vare enige om, men ogsaa hvad vi vare uenige om. Det glædede mig igaar at høre det ærede Medlem fra Svendborg (S. A. Hansen) udtale væsentlig de samme Anskuelser, som jeg nævner, og som jeg nu til Slutning vil fremsøre. Jeg tror, at man helst skal lade Friskoler og Statskoler være Side om Side med hinanden. Jeg er ikke idealistisk nok til at tro, at Lærerne ere saa udmærkede Mennesker, at Konkurrencen ingen Betydning har for dem; jeg tror tværtimod, at ogsaa Lærerne have godt af, at der er en Konkurrence, og at det vil drive Skolen frem; men een Opfattelse maa jeg bestemt udtale mig imod, og det er den, som ogsaa er kommen frem fra den Side, der i nærværende Tilfælde staar i nogen Modsetning til mig, nemlig, at man skal lade den ene Skole spise den anden op. Skjøndt jeg tror, at Konkurrencen kan gjøre stor Nytte, skal jeg dog indrømme, at jeg ikke kan fatte, at man, naar man kliftrer den ene Skole op ad den anden som to Snyldebyr, kan tro, at de skulle blive fede af at fortære hinanden; jeg tror, at det vistnok vil gaa med dem som med de syv magre Røer i Ægypten, der spiste de fede og dog vare lige magre. Det vil sige — som de Herrer nok kunne forstaa —, at naar man vil tage Sønnen fra Statskolelærerne, og naar snart den Ene og snart den Anden faar i Sinde at tage sine Børn ud af